

นิสย: การศึกษาอุปลักษณะเชิงมโนทัศน์ ในคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ ตามแนวบรรณศาสตร์ปริชานและวัจนปฏิบัติศาสตร์

ศิระวัสรุ์ กาวิละนันท์¹

บทคัดย่อ

บทความนี้วิเคราะห์ถ้อยคำอุปลักษณะที่สะท้อนมโนทัศน์นิสยในภาษาไทย โดยใช้แนวคิดอุปลักษณะเชิงมโนทัศน์ตามแนวบรรณศาสตร์ปริชานและศึกษาหน้าที่ของอุปลักษณะตามแนววัจนปฏิบัติศาสตร์ เก็บข้อมูลจากงานเขียนทางวิชาการ กึ่งวิชาการ เรื่องแต่ง หนังสือพิมพ์ และเบ็ดเตล็ด ในคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติของภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า ถ้อยคำอุปลักษณะสะท้อนมโนทัศน์เกี่ยวกับนิสย 7 มโนอุปลักษณะ เรียงลำดับตามความถี่ที่ปรากฏถ้อยคำอุปลักษณะมากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ 1. [นิสย คือ วัตถุ] 2. [นิสย คือ สิ่งปลูกสร้าง] 3. [นิสย คือ พืช] 4. [นิสย คือ สิ่งปฏิภูล] 5. [นิสย คือ ปริศนา] 6. [นิสย คือ แบบเรียน] และ 7. [นิสย คือ ศัตรู] มโนทัศน์เหล่านี้ได้ทำหน้าที่เรียบเรียงความ และถ่ายทอดความคิดเพื่ออธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรมให้เห็นสภาพของนิสยได้เป็นรูปธรรมมากขึ้น อีกทั้ง ยังทำหน้าที่ด้านบุคคลสัมพันธ์โดยได้กำหนดมุมมองของนิสยขึ้นมาเพื่อโน้มน้าวให้คนเลี้ยงนิสยที่สังคมไม่พึงประสงค์ไปเป็นนิสยที่สังคมต้องการ

คำสำคัญ: นิสย อุปลักษณะ อุปลักษณะเชิงมโนทัศน์ วัจนปฏิบัติศาสตร์ บรรณศาสตร์ปริชาน

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา e-mail: siravast.ka@gmail.com

Habit, or /níśǎj/: A Study of The Conceptual Metaphor in Thai National Corpus based on Cognitive Semantics and Pragmatics

Siravast Kavilanan²

Abstract

This article examines the conceptual metaphor of habit, or /níśǎj/ in Thai, using a conceptual metaphor approach, and studies functions. The data were randomly collected from academic works, non-academic works, fiction, newspaper items and miscellany in the Thai National Corpus program of the Department of Linguistics, Faculty of Arts, Chulalongkorn University. It was found that the metaphorical expressions show the metaphorical concepts such as [HABIT IS AN OBJECT], [HABIT IS A BUILDING], [HABIT IS A PLANT], [HABIT IS A SEWAGE], [HABIT IS A PUZZLE], [HABIT IS A TEXT BOOK], [HABIT IS AN ENEMY] These concepts represent their functions, namely function and ideational function that explain the abstract meanings of the habits to be more concrete in meaning. Another function is an interpersonal function that determines the perspective of habit to convince people to avoid unwanted habits.

Keywords: Habit, Metaphor, Conceptual Metaphor, Pragmatics, Cognitive Semantics

² Lecturer at Programme in Thai Language, School of Liberal Arts, University of Phayao. e-mail: siravast.ka@gmail.com

1. ความสำคัญของปัญหา

“นิสัย” หมายถึง การกระทำอันเคยชิน (Royal Society of Thailand, 2013: 639) คำจำกัดความดังกล่าวเป็นคำจำกัดความที่ราชบัณฑิตยสถานใช้อธิบายคำศัพท์ที่เป็นนามธรรมเพื่อให้ผู้ฟังหรือผู้อ่านเข้าใจได้มากที่สุด

อย่างไรก็ดี “นิสัย” ซึ่งเป็นคำกริยาแสดงการกระทำหรืออาการของสิ่งมีชีวิตนั้น ถูกนำมากล่าวถึงอยู่บ่อยครั้ง เช่น ข้อความที่กล่าวว่า “...จอยมีแม่อบรม**บ่มนิสัย** ลิขมีแม่เป็นแรงใจให้ต่อสู้ ตังมีแม่ตักเตือนเสมือนครู...” “...ไหน ๆ ปีนี้ก็เป็นปีเด็กสากตามมติขององค์การสหประชาชาติ คุณจะลอง**สร้างนิสัย**รักเด็กบ้างสักหน่อยหรือ...” หรือข้อความที่กล่าวว่า “...**นิสัยเสีย**อย่างนี้นะลิ แพนถึงได้ทิ้ง” ข้อความตัวอย่างเหล่านี้เป็นข้อความที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน และได้เก็บรวบรวมไว้ในคลังข้อมูลภาษาแห่งชาติ ตัวอย่างดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้ใช้ภาษาใช้คำว่า “บ่ม” “สร้าง” และ “เสีย” ซึ่งมีความหมายเฉพาะกับนิสัย สะท้อนให้เห็นว่าผู้ใช้ภาษามีมโนทัศน์บางประการต่อ “นิสัย” กล่าวคือ คำว่า “บ่ม” มักนำไปใช้กับอาหารเพื่อทำให้สุกหรือให้แห้ง เช่น บ่มมะม่วง หรือบ่มใบยาสูบ (Royal Society of Thailand, 2013: 650) เมื่อคำว่า “บ่ม” นำมาใช้กับนิสัยจึงสื่อว่าผู้ใช้ภาษามีมโนทัศน์ว่า “นิสัย” มีลักษณะหรือคุณสมบัติบางประการที่เหมือนกับพืช เช่นเดียวกับคำว่า “สร้าง” ที่หมายถึงการเนรมิตหรือบันดาลให้มีให้เป็นไปด้วยวิธีการต่าง ๆ (Royal Society of Thailand, 2013: 1178) ความหมายเช่นนี้ เมื่อนำมาใช้กับนิสัย จึงสื่อให้เห็นว่านิสัยเป็นสิ่งของหรือวัตถุที่เกิดขึ้นได้ วิธีการสื่อสารเช่นนี้ไม่ได้เกิดขึ้นเพื่อวรรณศิลป์หรือความงามในการใช้ภาษาของผู้สื่อสาร หากแต่เป็นกลวิธีทางภาษา (linguistic strategies) ที่ผู้สื่อสารต้องการใช้คำที่มีความหมายในวงความหมายหนึ่งเปรียบเทียบกับสิ่งที่เป็นามธรรมเพื่อให้สิ่งที่ต้องการเปรียบเทียบ สร้างและสื่อให้ผู้ร่วมการสื่อสารเห็นความหมายของสิ่งดังกล่าวได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น กลวิธีเช่นนี้ นักภาษาศาสตร์ปริชานเรียกว่า “อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์”

“อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์” เป็นแนวคิดสำคัญที่นักภาษาศาสตร์ปริชานเชื่อว่าการใช้ภาษาของมนุษย์สะท้อนระบบความคิดไว้อย่างแยบยล หากต้องการทราบระบบความคิดจึงต้องวิเคราะห์จากภาษาที่ผู้นั้นใช้สื่อสาร การศึกษาอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์จึงเป็นที่สนใจของนักภาษาศาสตร์ปริชานจำนวนมาก เพราะอุปลักษณ์ไม่ได้เป็นเพียงวิธีการทางวรรณศิลป์ที่มุ่งศึกษาวิเคราะห์ความงามของภาษา แต่ยังเป็นสิ่งที่มนุษย์ใช้สื่อสารในชีวิตประจำวันโดยที่มนุษย์ไม่รู้ตัวว่ากำลังใช้อุปลักษณ์อยู่ ทั้งนี้ การศึกษาอุปลักษณ์ที่ผ่านามุ่งวิเคราะห์ความงามของภาษาซึ่งเป็นศิลปะการประพันธ์ของกวีหรือนักประพันธ์ อุปลักษณ์ที่ปรากฏในงานร้อยกรองหรืองานประพันธ์จึงเป็นเครื่องมือหนึ่งของโวหารภาพพจน์ (Figure of Speech) ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกหรือสุนทรียภาพทางการประพันธ์ของผู้เขียนไปยังผู้อ่าน (Lakoff & Johnson, 1980: 3)

ขณะที่นักภาษาศาสตร์ปริชาน (cognitive linguistics) อย่าง Lakoff & Johnson (1980: 3-6) ได้เสนอว่าถ้อยคำอุปลักษณ์สามารถสะท้อนระบบความคิดของมนุษย์ได้อีกด้วย กล่าวคือความคิดของคนยังแสดงออกให้เห็นจากภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยผู้ใช้ภาษามักกล่าวเปรียบเทียบโดยไม่รู้ตัวเสมอโดยเฉพาะเมื่อต้องการ

อธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรมหรือสิ่งที่ไกลตัวก็มักนำสิ่งที่เป็นรูปธรรมหรือสิ่งที่สัมผัสได้ง่ายมาเปรียบกับสิ่งนั้น ดังนั้นการใช้อุปลักษณ์จึงไม่ได้เป็นความสามารถเฉพาะของกวีหรือนักประพันธ์เพียงอย่างเดียวแต่คนทั่วไปยังใช้อุปลักษณ์ในชีวิตประจำวันได้อีกด้วย โดยอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์จะปรากฏอยู่สองระดับ คือ 1) ระดับ “ถ้อยคำอุปลักษณ์” (metaphorical expressions) ซึ่งเป็นถ้อยคำที่ใช้สื่อสารและได้แสดงการเปรียบเทียบระหว่างสิ่งสองสิ่งที่แตกต่างกัน และ 2) ระดับ “มนอุปลักษณ์” (conceptual metaphor) หมายถึงความคิดซึ่งเป็นความเปรียบเทียบที่อยู่ในระบบการรับรู้หรือระบบปรีชาญาณของผู้ใช้ภาษา โดยสิ่งที่นำมาเปรียบนั้นจะอยู่คนละวงความหมายและมีกระบวนการการถ่ายโยงความหมายจากวงความหมายต้นทาง (source domain) ไปยังวงความหมายปลายทาง (target domain) (Lakoff & Johnson, 1980: 3-9 และ Kövecses, 2002: 4-9) เช่น การเปรียบเทียบเวลาเป็นเงิน ได้สะท้อนผ่านถ้อยคำอุปลักษณ์ต่าง ๆ อาทิ You are wasting my time. This gadget will save you hours. I don't have the time to give you. How do you spend your time these days? ถ้อยคำอุปลักษณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า TIME IS MONEY หรือเวลาเป็นเงินเป็นทองและเป็นสิ่งที่มีค่าสำหรับมนุษย์ มโนทัศน์ดังกล่าวสะท้อนจากการที่ผู้ใช้ภาษาเปรียบเทียบถ้อยคำที่มาจากต่างวงความหมาย ได้แก่ วงความหมายที่เกี่ยวกับเงินและวงความหมายที่เกี่ยวกับเวลา (Lakoff and Johnson, 1980: 7-8)

จากแนวคิดการศึกษาอุปลักษณ์ที่มุ่งศึกษาข้อมูลภาษาในชีวิตประจำวันซึ่งมีลักษณะของอุปลักษณ์ตามธรรมเนียม (conventional metaphor) นั้น Kövecses (2002 : 32) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่ายังมีอุปลักษณ์ที่ไม่เป็นไปตามธรรมเนียม (unconventional metaphor) อุปลักษณ์เหล่านี้พบได้ในบทประพันธ์ที่ผู้ใช้ภาษาใช้โดยจงใจ หรืออาจแตกต่างจากภาษาในชีวิตประจำวันก็ได้ เช่น มโนอุปลักษณ์ความรักที่ผู้เขียนมองว่า [LOVE IS A COLLABORATIVE WORK OF ART] อุปลักษณ์ในตัวอย่างนี้แม้ไม่ได้กล่าวปกติในชีวิตประจำวันแต่ก็สะท้อนความคิด มโนทัศน์ หรือมุมมองการมองโลกของผู้ใช้ภาษาที่มองความรักกับการสร้างงานศิลปะ

ส่วนการศึกษาอุปลักษณ์ในภาษาไทยพบว่า มีนักวิชาการจำนวนมากสนใจศึกษาระบบความคิดของคนไทยในแง่มุมต่าง ๆ อาทิ Klinnamhom (2008) ได้ศึกษาอุปลักษณ์ที่นักการเมืองใช้ตามแนวบรรพชาสตร์ ปรีชาญาณและวัจนปฏิบัติศาสตร์ Petchkij (2008) ศึกษาอุปลักษณ์เกี่ยวกับโรคมะเร็งในภาษาไทยตามแนวปรีชาญาณและวัจนปฏิบัติศาสตร์ Wongthai (2009) ศึกษาอุปลักษณ์ประสาธสัมพันธ์ในภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์ปรีชาญาณ Obpat (2009) ศึกษาอุปลักษณ์เกี่ยวกับชีวิตในหนังสือธรรมะ รวมทั้ง Phichitphongphao (2010) ศึกษาอุปลักษณ์ชีวิตในหนังสือแนะนำการดำเนินชีวิต และ Kaewjungate (2012) ศึกษาอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์เกี่ยวกับคำวากิลสในภาษาไทย งานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าแนวคิดอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์เป็นแนวคิดที่น่าสนใจต่อการศึกษาระบบความคิดของมนุษย์ที่สะท้อนจากการใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน

ขณะที่การวิจัยครั้งนี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ (Thai National Corpus: TNC) ของภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากภาษาจริงทุกแหล่งข้อมูลของคนไทย ได้แก่ งานเขียนทางวิชาการ งานเขียนกึ่งวิชาการ เรื่องแต่ง หนังสือพิมพ์ และเบ็ดเตล็ด ดังนั้นการศึกษาอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ของ “นิสัย” ในครั้งนี้

จึงเป็นงานวิจัยทางภาษาที่จะเผยให้เห็นระบบปริชาณของคนไทยได้อย่างชัดเจนและครอบคลุมทุกแหล่งข้อมูล

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนทัศน์นิสัยและศึกษาหน้าที่ของอุปลักษณ์ “นิสัย” ในคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ

3. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

3.1 มโนอุปลักษณ์ (conceptual metaphor)

มโนอุปลักษณ์ หรืออุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์เป็นระบบคิดที่สะท้อนจากรูปภาษาที่เรียกว่า “ถ้อยคำอุปลักษณ์” (metaphorical expression) นักวิชาการบางท่านเรียกว่ารูปภาษาแสดงอุปลักษณ์ เนื่องจากมนุษย์มักทำความเข้าใจต่อสิ่งที่เป็นนามธรรมหรือสิ่งที่ไกลประสบการณ์ให้เป็นรูปธรรมหรือสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว กระบวนการดังกล่าวจึงสะท้อนระบบคิดของมนุษย์ที่มักใช้อุปลักษณ์เพื่ออธิบาย (Panpothong, 2013: 103) อย่างไรก็ตามแนวคิดที่มีการเปรียบเทียบซึ่งเป็นกระบวนการอุปลักษณ์ มักจะพบเฉพาะในงานวรรณกรรมทั่วไปที่มักเปรียบสิ่งหนึ่งให้เป็นสิ่งหนึ่ง ความเป็นอุปลักษณ์จึงมักเข้าใจว่าเป็นเรื่องของวรรณศิลป์

Lakoff and Johnson (1980: 3) เห็นต่างจากแนวคิดนี้ว่า ในความจริงแล้วมนุษย์มักใช้อุปลักษณ์ในชีวิตประจำวันเสมอ ไม่จำเป็นต้องเป็นกวีหรือนักประพันธ์ เพราะมนุษย์มักใช้การเปรียบเทียบเพื่อสื่อความหมายของสิ่งที่ไกลจากประสบการณ์ให้เข้าใจง่ายด้วยการเปรียบเทียบกับสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว แนวคิดเรื่องอุปลักษณ์เช่นนี้จึงเป็นที่สนใจของนักภาษาศาสตร์ เช่นเดียวกัน Panpothong (2013: 100-101) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ถ้อยคำที่นับว่าเป็นอุปลักษณ์ในทางภาษาศาสตร์จะมีลักษณะสำคัญ ได้แก่ สิ่งที่เป็นแบบเปรียบจะเป็นรูปธรรม ความหมายอุปลักษณ์มักเกิดจากลักษณะเด่น (salient feature) ของแบบเปรียบ ประสบการณ์ของผู้ตีความอุปลักษณ์จะช่วยให้ทราบอุปลักษณ์เชิงชนบ (conventional metaphor) และอุปลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ (creative metaphor) แล้วสุดท้ายทิศทางการเปรียบเทียบอุปลักษณ์ไม่สามารถย้อนกลับทิศทางการเปรียบเทียบดังกล่าวได้

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าอุปลักษณ์ในเชิงภาษาศาสตร์ แตกต่างจากอุปลักษณ์ในเชิงวรรณคดีที่อุปลักษณ์เชิงภาษาศาสตร์เห็นว่ามนุษย์สามารถสร้างอุปลักษณ์ขึ้นมาได้และเกิดขึ้นทั่วไปในชีวิตประจำวัน แม้ว่าจะเป็นงานเขียนใดก็ตาม หากเป็นอุปลักษณ์ที่ใช้จนเป็นปกติ เช่น เวลาเป็นเงินเป็นทอง ก็เห็นว่าเป็นอุปลักษณ์ในชีวิตประจำวันกรณีเช่นนี้ Panpothong (2013: 103) ยังกล่าวว่า ปัจจุบันนักวิชาการที่สนใจศึกษาอุปลักษณ์ได้นำแนวคิดเรื่องมโนอุปลักษณ์ไปศึกษากับข้อมูลต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นนวนิยาย บทกวี หรือคำปราศรัยของนักการเมือง ซึ่งสะท้อนให้เห็นมโนทัศน์ของสมาชิกในสังคมที่มีร่วมกัน เนื่องจากผู้เขียนหรือผู้ส่งสารเหล่านั้นต่างก็เป็นสมาชิกในสังคมจึงทำให้มีนักวิชาการที่สนใจศึกษาอุปลักษณ์ในมุมมองต่าง ๆ อาทิ การศึกษา อุปลักษณ์เกี่ยวกับชีวิตของ Obpat (2009)

Phichitphongphao (2010) การศึกษาอุปลักษณะเกี่ยวกับอารมณ์ความรู้สึกของ Tawichai (2006) Wongthai (2011) อุปลักษณะเกี่ยวกับการเมืองของ Klinnamhom (2008) อุปลักษณะเกี่ยวกับโรคภัยของ Petchkij (2008) และอุปลักษณะเกี่ยวกับศาสนาของ Wongthai (2012) Kaewjungate (2012) เป็นต้น

3.2 หน้าที่ของมโนอุปลักษณะ

Panpothong (2013: 106) อธิบายหน้าที่ของอุปลักษณะว่า Goatly (1997) ได้รวบรวมหน้าที่อุปลักษณะไว้ 13 หน้าที่ ตามการแบ่งหน้าที่ของภาษาของ Halliday กล่าวคือ 1) หน้าที่ด้านการถ่ายทอดความคิด มีหน้าที่ย่อยคือการช่วยเติมช่องว่างในคลังคำ อธิบายสิ่งที่ป็นนามธรรมและเป็นแบบจำลอง และการช่วยกำหนดมุมมองใหม่ 2) หน้าที่ด้านการถ่ายทอดความคิดและบุคคลสัมพันธ์ มีหน้าที่ย่อยคือการเป็นแนวเทียบหรือการให้เหตุผลเพื่อโน้มน้าวให้บุคคลทำหรือไม่ทำบางสิ่งบางอย่าง 3) หน้าที่ด้านบุคคลสัมพันธ์ มีหน้าที่ย่อยคือการแสดงอารมณ์ความรู้สึก การช่วยตกแต่งหรืออำพราง การกล่าวเกินจริง การสร้างความสนิทสนม และการสร้างอารมณ์ขัน 4) หน้าที่ด้านการเรียบเรียงความ มีหน้าที่ย่อยคือการช่วยเรียบเรียงความ การเป็นบันทึกคดีเพื่อเปิดโลกจินตนาการ และการช่วยให้จำซึ่งเป็นการทำให้โดดเด่นโดยใช้คำที่น้อยแต่สื่อความได้มาก

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาอุปลักษณะจากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ (Thai National Corpus: TNC) คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ทั้งจากงานเขียนทางวิชาการ (Academic) งานเขียนกึ่งวิชาการ (Non-Academic) เรื่องแต่ง (Fiction) หนังสือพิมพ์ (Newspaper) และเบ็ดเตล็ด (miscellany) จำนวน 963 ข้อความที่ปรากฏคำว่านิสัย และใช้แนวคิดเรื่องอุปลักษณะมุมมองทางภาษาศาสตร์มาเป็นเครื่องมือวิจัยด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากนั้นจำแนกถ้อยคำอุปลักษณะนิสัยออกจากถ้อยคำที่ไม่ใช่อุปลักษณะ โดยพิจารณาจากคำศัพท์ที่ใช้ต่างวงความหมายกับ “นิสัย” ในลักษณะ “แบบเปรียบเทียบ” (source domain) กับ “สิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ” (target domain) จากจำนวนข้อความทั้งหมด พร้อมกับนับความถี่การใช้ถ้อยคำอุปลักษณะด้วยการนับซ้ำ แล้วนำถ้อยคำอุปลักษณะมาจัดกลุ่มมโนอุปลักษณะโดยรวบรวมการใช้ถ้อยคำอุปลักษณะที่มีความถี่ปรากฏไม่ต่ำกว่า 5 คำ เพื่อนำไปวิเคราะห์กระบวนการถ่ายทอดความหมายระหว่างวงความหมายแบบเปรียบเทียบไปยังวงความหมายของสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ และสุดท้าย วิเคราะห์หน้าที่ของอุปลักษณะตาม Goatly (1998) และนำเสนอผลด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis)

5. ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ แบ่งผลการวิจัยออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) ผลการวิเคราะห์มโนอุปลักษณะ “นิสัย” และ 2) ผลการวิเคราะห์หน้าที่อุปลักษณะ “นิสัย” ดังนี้

5.1 มโนอุปลักษณ์ “นิสสัย”

การวิเคราะห์มโนอุปลักษณ์ “นิสสัย” พบถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนทัศน์ “นิสสัย” จำนวน 803 ถ้อยคำ ถ้อยคำเหล่านั้นได้แสดงระบบคิดหรือมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาที่นำคู่ความสัมพันธ์ (mapping) ระหว่างแบบเปรียบเทียบ (source domain) กับ สิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ (target domain) สรุปเป็นมโนอุปลักษณ์เรียงลำดับตามความถี่จากมากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างมโนอุปลักษณ์นิสสัยกับจำนวนถ้อยคำอุปลักษณ์

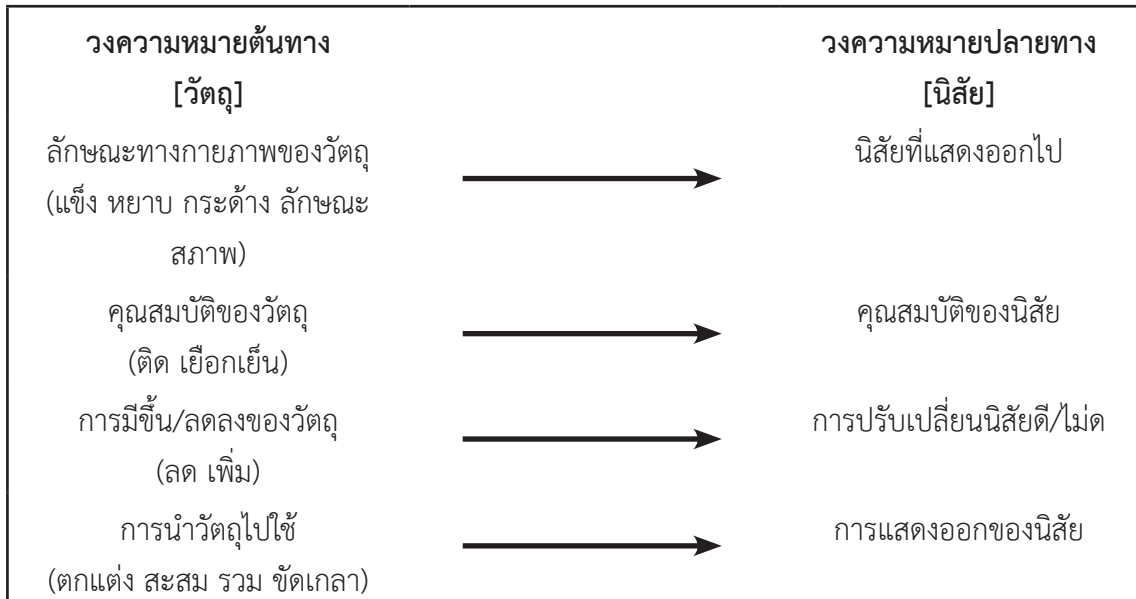
ลำดับที่	มโนอุปลักษณ์ของคำว่า “นิสสัย”	จำนวนถ้อยคำอุปลักษณ์
1	[นิสสัย คือ วัตถุ]	512
2	[นิสสัย คือ สิ่งปลูกสร้าง]	124
3	[นิสสัย คือ พืช]	81
4	[นิสสัย คือ สิ่งปฏิกูล]	43
5	[นิสสัย คือ ปริศนา]	15
6	[นิสสัย คือ แบบเรียน]	14
7	[นิสสัย คือ ศัตรู]	14
รวม		803

จากตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างมโนอุปลักษณ์นิสสัยกับจำนวนถ้อยคำอุปลักษณ์ มโนอุปลักษณ์ [นิสสัย คือ วัตถุ] เป็นมโนอุปลักษณ์ที่มีถ้อยคำอุปลักษณ์ปรากฏมากที่สุด รองลงมาคือ [นิสสัย คือ สิ่งปลูกสร้าง] ลำดับต่อมา [นิสสัย คือ พืช] [นิสสัย คือ สิ่งปฏิกูล] และ [นิสสัย คือ ปริศนา] ตามลำดับ และลำดับสุดท้าย [นิสสัย คือ แบบเรียน] และ [นิสสัย คือ ศัตรู] ปรากฏการใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์ในความถี่ที่เท่ากัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1.1 [นิสสัย คือ วัตถุ]

มโนอุปลักษณ์ [นิสสัย คือ วัตถุ] เป็นมโนอุปลักษณ์ที่พบถ้อยคำอุปลักษณ์ 513 ถ้อยคำอุปลักษณ์ ซึ่งผู้ใช้ภาษาใช้ “วัตถุ” เป็นแบบเปรียบเทียบหรือความหมายต้นทาง (source domain) เพื่อทำความเข้าใจ “นิสสัย” ซึ่งเป็น สิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ (target domain) ให้เข้าใจว่านิสสัยเป็นสิ่งที่มีความสสารที่เป็นของแข็งที่สามารถเก็บรวบรวมได้ และมีสภาพที่ไม่ละเอียด ขณะเดียวกัน บางครั้งก็เป็นของแข็งที่มีอุณหภูมิที่ทำให้ขนาด ของวัตถุเพิ่มหรือลดลงได้ ดังนั้นถ้อยคำอุปลักษณ์จึงปรากฏถ้อยคำเช่น ตกแต่ง แข็ง สะสม ชัด เกลา กระด้าง หยาบ เยือกเย็น ลด เพิ่ม ติด ฯลฯ ดังตัวอย่างที่ว่า (1) *หมาวัตถุถูกแกลึงถูกรังแกแทบไม่พบความสงบของร่างกายและจิตใจ บางตัว นิสสัยหยาบเป็นเชือกอยู่แล้วกลายเป็นสันดานฝังลึก* และ (2) *เมื่อคนที่พิสมัย หมูสามชั้น รู้ถึงผลเสีย มากกว่าดี ต่างเริ่มลดนิสสัยตามใจปาก หันมามองเนื้อที่มีไขมันน้อย*

ตัวอย่างดังกล่าวพบว่า “นิสย” ถูกนำมาเปรียบกับวัตถุเพื่อแสดงสภาพของวัตถุนั้น ๆ โดยสามารถเชื่อมโยงองค์ประกอบของ “วัตถุ” เพื่อทำความเข้าใจ “นิสย” อย่างเป็นระบบที่สัมพันธ์กัน ดังคู่ความสัมพันธ์ (mapping) ระหว่างแบบเปรียบซึ่งเป็นวงความหมายต้นทาง (source domain) กับสิ่งที่ถูกเปรียบซึ่งเป็นวงความหมายปลายทาง (target domain) ตามแผนภูมิต่อไปนี้

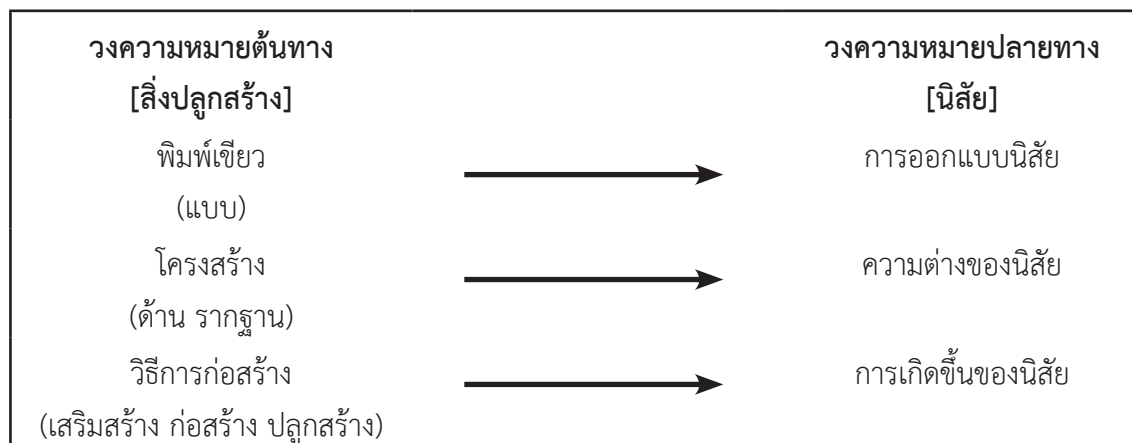
ภาพที่ 1 แผนภูมิคู่ความสัมพันธ์ [นิสย คือ วัตถุ]

5.1.2 [นิสย คือ สิ่งปลูกสร้าง]

มนโอุปลักษณะ [นิสย คือ สิ่งปลูกสร้าง] เป็นมนโอุปลักษณะที่พบถ้อยคำอุปลักษณะ 124 ถ้อยคำอุปลักษณะ ซึ่งผู้ใช้ภาษาใช้ “สิ่งปลูกสร้าง” เป็นแบบเปรียบหรือความหมายต้นทาง (source domain) เพื่อทำความเข้าใจ “นิสย” ซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกเปรียบ (target domain) ให้เข้าใจว่านิสยเป็นเหมือนสิ่งปลูกสร้างที่ได้รับการก่อสร้างตามพิมพ์เขียวที่ได้ออกแบบ ทั้งนิสยนั้นยังมีมุมมองต่าง ๆ เหมือนกับสิ่งก่อสร้างที่มีด้านของสิ่งก่อสร้าง ดังนั้นถ้อยคำอุปลักษณะจึงปรากฏถ้อยคำ เช่น ก่อสร้าง สร้าง ปลูกสร้าง ดัดแปลง แบบ ฯลฯ ดังตัวอย่างที่ว่า (3) การสร้าง นิสยรักการอ่านแม้จะต้องเริ่มต้นจากตนเอง เพราะไม่มีใครอ่านหนังสือแทนใครได้ แต่ในสังคมไทยปัจจุบันที่มีทางเลือกมาก และ (4) สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ต้องการความรักอันยิ่งใหญ่เหลือเกินจริง ๆ ที่จะดัดแปลงนิสยและความเคยชินและระงับอากัปกิริยาให้อยู่ในขอบเขตของความสัมพันธ์อันกลมกลืน ผัวที่บงการแนะนำหรืออะไรบางอย่างให้แก่เมีย

ตัวอย่างจึงพบว่า “นิสย” ถูกนำมาเปรียบกับสิ่งปลูกสร้างเพื่อแสดงให้เห็นว่านิสยสามารถทำให้เกิดขึ้นได้ในรูปแบบต่าง ๆ ที่มนุษย์ต้องการให้เป็น โดยสามารถเชื่อมโยงองค์ประกอบของ “สิ่งก่อสร้าง” เพื่อทำความเข้าใจ “นิสย” อย่างเป็นระบบที่สัมพันธ์กัน ดังคู่ความสัมพันธ์ (mapping) ระหว่างแบบเปรียบซึ่ง

เป็นวงความหมายต้นทาง (source domain) กับสิ่งที่ถูกเปรียบซึ่งเป็นวงความหมายปลายทาง (target domain) ตามแผนภูมิต่อไปนี้

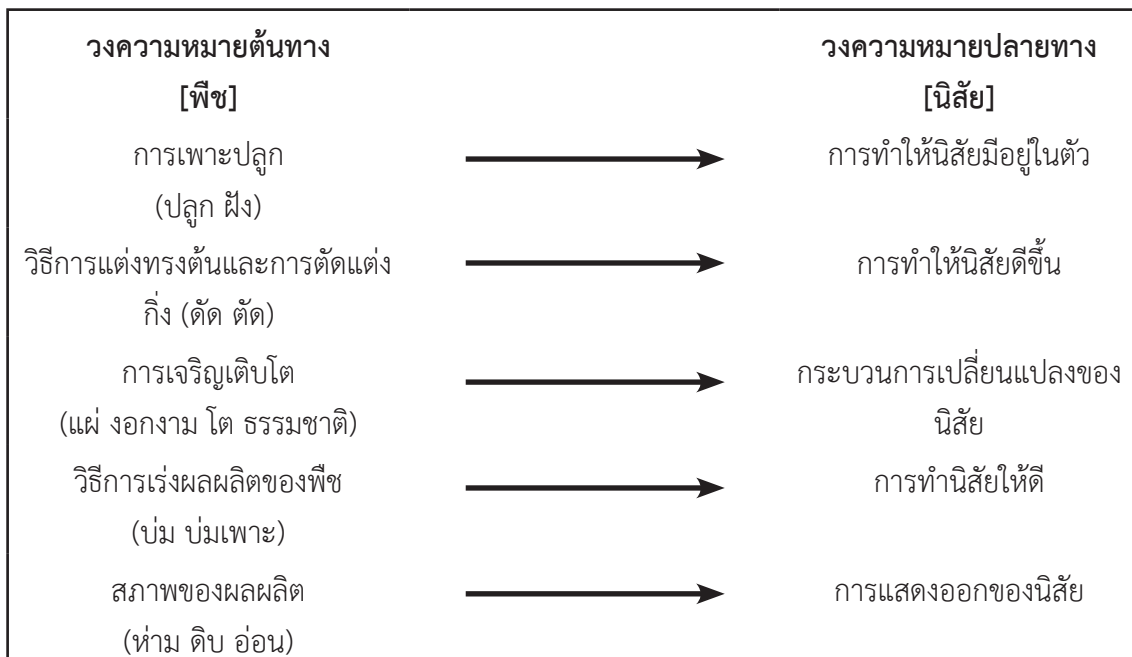

ภาพที่ 2 แผนภูมิคู่ความสัมพันธ์ [นิสัย คือ สิ่งปลูกสร้าง]

5.1.3 [นิสัย คือ พืช]

มโนอุปลักษณ์ [นิสัย คือ พืช] เป็นมโนอุปลักษณ์ที่พบถ้อยคำอุปลักษณ์ 81 ถ้อยคำอุปลักษณ์ ซึ่งผู้ใช้ภาษาใช้ “พืช” เป็นแบบเปรียบหรือความหมายต้นทาง (source domain) เพื่อทำความเข้าใจ “นิสัย” ซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกเปรียบ (target domain) ให้เข้าใจว่านิสัยเป็นเหมือนพืชที่เจริญเติบโต แผ่กิ่งก้านสาขาที่สามารถนำไปขยายพันธุ์ รวมทั้งยังออกผลได้ ดังนั้น ถ้อยคำอุปลักษณ์จึงปรากฏถ้อยคำ เช่น โต ปลูก งอกงาม ดัด ตัด ฝัง บ่ม ห่ม บ่ม อ่อน ฯลฯ ดังตัวอย่างที่ว่า (5) ทุกวันเราก็**บ่ม**นิสัยลูกเราอยู่แล้ว มันมีความรู้สึกแบบนั้น คนอื่นคิดอย่างไรไม่รู้ และ (6) การที่พ่อขุนรามคำแหงทางคิด ลายสือไทย ก็สะท้อนนิสัย**งอกงาม** เป็นความคิดที่ก้าวหน้า

ตัวอย่างดังกล่าวจึงพบว่า “นิสัย” ถูกนำมาเปรียบกับพืชเพื่อแสดงให้เห็นว่านิสัยของแต่ละคนสามารถพัฒนาให้ดีขึ้นได้เช่นเดียวกับพืชที่ต้องเพาะปลูก เลี้ยงดู ตกแต่งหรือเร่งผลผลิตให้เติบโตงอกงาม โดยสามารถเชื่อมโยงองค์ประกอบของ “พืช” เพื่อทำความเข้าใจ “นิสัย” อย่างเป็นระบบที่สัมพันธ์กัน ดังคู่ความสัมพันธ์ (mapping) ระหว่างแบบเปรียบซึ่งเป็นวงความหมายต้นทาง (source domain) กับสิ่งที่ถูกเปรียบซึ่งเป็นวงความหมายปลายทาง (target domain) ตามแผนภูมิต่อไปนี้

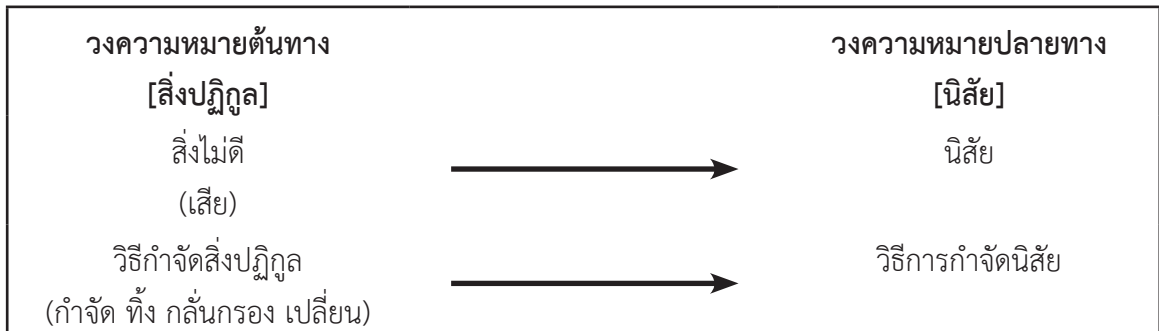

ภาพที่ 3 แผนภูมิคู่ความสัมพันธ์ [นีสัย คือ พีช]

5.1.4 [นีสัย คือ สิ่งปฏิบูล]

มโนอุปลักษณ์ [นีสัย คือ สิ่งปฏิบูล] เป็นมโนอุปลักษณ์ที่พบถ้อยคำอุปลักษณ์ 43 ถ้อยคำ อุปลักษณ์ ซึ่งผู้ใช้ภาษาใช้ “สิ่งปฏิบูล” เป็นแบบเปรียบหรือความหมายต้นทาง (source domain) เพื่อทำความเข้าใจ “นีสัย” ซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกเปรียบ (target domain) ให้เข้าใจว่านีสัยเป็นเหมือนสิ่งปฏิบูลที่สมควรกำจัดทิ้ง ดังนั้นถ้อยคำอุปลักษณ์จึงปรากฏถ้อยคำ ได้แก่ คำว่า *กำจัด ทิ้ง เสีย กลั่นกรอง* ดังตัวอย่างที่ว่า (7) *กำจัดนีสัยเสียของคนในชาติ* ผ่านพวกผู้ใหญ่ซึ่งต้องจับจ่ายซื้อของเข้าบ้านเป็นประจำอยู่แล้ว ทุกหลังคาเรือน สู่การเริ่มต้นปลูกสร้างนีสัยใหม่ แก่เด็กทุกวัน ซึ่งเป็นพลังที่มีค่าของโลก หยุดทิ้งขว้างเป็นเศษขยะไปหมด หันหลังให้กับนีสัยเสีย และ (8) *กลั่นกรองนีสัยใจคอพื้นจิตใจของคนไทย ให้มีลักษณะเฉพาะตน ที่เรียกว่าเป็นเอกลักษณ์ของสังคมไทย และทำให้พูดได้อย่างถูกต้องมั่นใจว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ*

ตัวอย่างดังกล่าวจึงพบว่า “นีสัย” ถูกนำมาเปรียบกับสิ่งปฏิบูลเพื่อแสดงให้เห็นว่านีสัยที่ไม่พึงประสงค์ ตามทัศนะของสังคมมีคุณสมบัติที่ไม่ต่างจากสิ่งสกปรกที่จำเป็นต้องชำระล้างหรือกำจัด โดยสามารถเชื่อมโยงองค์ประกอบของ “สิ่งปฏิบูล” เพื่อทำความเข้าใจ “นีสัย” อย่างเป็นระบบที่สัมพันธ์กัน ดังคู่ความสัมพันธ์ (mapping) ระหว่างแบบเปรียบซึ่งเป็นวงความหมายต้นทาง (source domain) กับสิ่งที่ถูกเปรียบซึ่งเป็นวงความหมายปลายทาง (target domain) ตามแผนภูมิต่อไปนี้

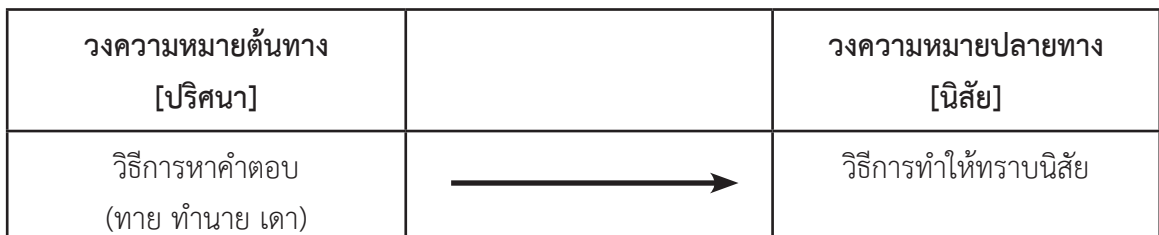

ภาพที่ 4 แผนภูมิคู่ความสัมพันธ์ [นิสัย คือ สิ่งปฏิกูล]

5.1.5 [นิสัย คือ ปริศนา]

มโนอุปลักษณ์ [นิสัย คือ ปริศนา] เป็นมโนอุปลักษณ์ที่พบถ้อยคำอุปลักษณ์ 15 ถ้อยคำอุปลักษณ์ ซึ่งผู้ใช้ภาษาใช้ “ปริศนา” เป็นแบบเปรียบเทียบหรือความหมายต้นทาง (source domain) เพื่อทำความเข้าใจ “นิสัย” ซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ (target domain) ให้เข้าใจได้ว่านิสัยเป็นเหมือนปริศนาที่คาดการณ์รูปร่างลักษณะได้ ดังนั้น ถ้อยคำอุปลักษณ์จึงปรากฏถ้อยคำได้แก่ คำว่า *ทาย ทำนาย เดา* ดังตัวอย่างที่ว่า (9) *จากการทายนิสัยคนจากสัตว์เลี้ยงตัวโปรด มักจะพบว่าคนชอบแมวเป็นคนที่มึนโลกส่วนตัวสูง* และ (10) *เขามีอะไรหลาย ๆ อย่างที่ทำให้ดิฉันท้อแท้ เปื้อนหาย ตอนนี้อดิฉันก็อยู่กับเขามาหลายเดือนแล้ว จนเดานิสัยใจคอกันได้*

ตัวอย่างดังกล่าวจึงพบว่า “นิสัย” ถูกนำมาเปรียบเทียบกับปริศนาเพื่อแสดงให้เห็นว่านิสัยเป็นเสมือนกับสิ่งที่ เป็นเงื่อนงำหรือซ่อนเร้นอยู่ การจะทำความเข้าใจนิสัยจึงต้องใช้เวลาเพื่อค้นหาสิ่งที่ซ่อนเร้นนั้น โดยสามารถเชื่อมโยงองค์ประกอบของ “ปริศนา” เพื่อทำความเข้าใจ “นิสัย” อย่างเป็นระบบที่สัมพันธ์กัน ดังคู่ความสัมพันธ์ (mapping) ระหว่างแบบเปรียบเทียบซึ่งเป็นวงความหมายต้นทาง (source domain) กับสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบซึ่งเป็นวงความหมายปลายทาง (target domain) ตามแผนภูมิต่อไปนี้

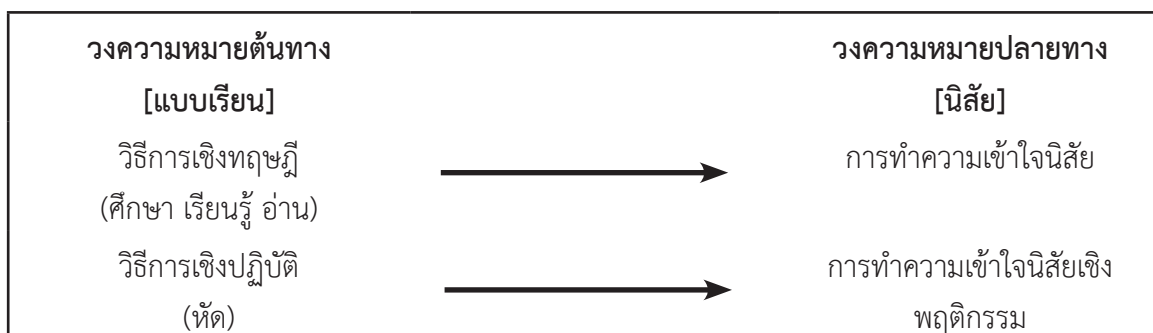

ภาพที่ 5 แผนภูมิคู่ความสัมพันธ์ [นิสัย คือ ปริศนา]

5.1.6 [นิสัย คือ แบบเรียน]

มนโออุปลักษณ์ [นิสัย คือ แบบเรียน] เป็นมนโออุปลักษณ์ที่พบถ้อยคำอุปลักษณ์ 14 ถ้อยคำ อุปลักษณ์ ซึ่งผู้ใช้ภาษาใช้ “แบบเรียน” เป็นแบบเปรียบหรือความหมายต้นทาง (source domain) เพื่อทำความเข้าใจ “นิสัย” ซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกเปรียบ (target domain) ให้เข้าใจว่านิสัยเป็นเหมือนแบบเรียนที่มนุษย์ต้องเรียนรู้ ทั้งเชิงทฤษฎีและปฏิบัติ ดังนั้นถ้อยคำอุปลักษณ์จึงปรากฏถ้อยคำ ได้แก่ คำว่า *ศึกษา เรียนรู้ หัด* ดังตัวอย่างที่ว่า (11) *เธอปิดกั้นตัวเองจากความรักด้วยความหวาดกลัวที่จะต้องเจ็บปวดซ้ำสอง หรืออาจเป็นเพราะช่วงเวลาที่ได้เรียนรู้นิสัยใจคอ* และ (12) *หลังจากได้ใช้เวลาศึกษา* นิสัยใจคอซึ่งกันและกัน เธอมีอาจปฏิเสธได้ว่าเขาเป็นคนดีจริง ๆ

ตัวอย่างดังกล่าวพบว่า “นิสัย” ถูกนำมาเปรียบกับแบบเรียนเพื่อแสดงให้เห็นว่านิสัยเป็นเหมือนกับบทเรียนที่ต้องทำความเข้าใจทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติ โดยสามารถเชื่อมโยงองค์ประกอบของ “แบบเรียน” เพื่อทำความเข้าใจ “นิสัย” อย่างเป็นระบบที่สัมพันธ์กัน ดังคู่ความสัมพันธ์ (mapping) ระหว่างแบบเปรียบซึ่งเป็นวงความหมายต้นทาง (source domain) กับสิ่งที่ถูกเปรียบซึ่งเป็นวงความหมายปลายทาง (target domain) ตามแผนภูมิต่อไปนี้

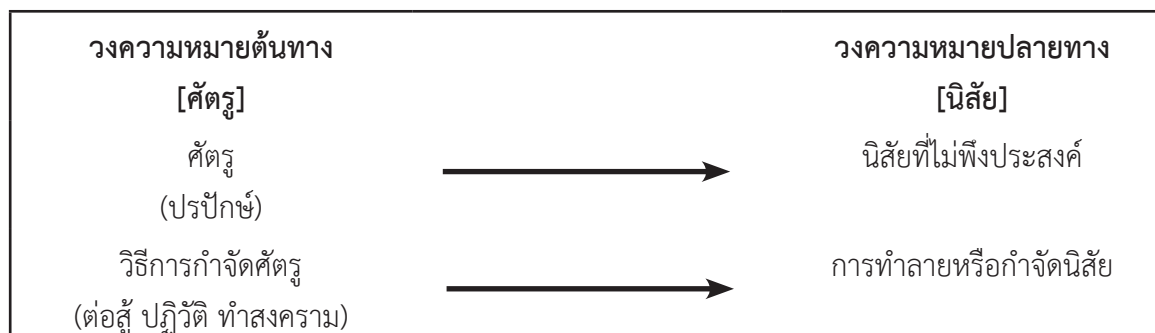

ภาพที่ 6 แผนภูมิคู่ความสัมพันธ์ [นิสัย คือ แบบเรียน]

5.1.7 [นิสัย คือ ศัตรู]

มนโออุปลักษณ์ [นิสัย คือ ศัตรู] เป็นมนโออุปลักษณ์ที่พบถ้อยคำอุปลักษณ์ 14 ถ้อยคำอุปลักษณ์ ซึ่งผู้ใช้ภาษาใช้ “ศัตรู” เป็นแบบเปรียบหรือความหมายต้นทาง (source domain) เพื่อทำความเข้าใจ “นิสัย” ซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกเปรียบ (target domain) ให้เข้าใจว่านิสัยเป็นเหมือนศัตรูซึ่งไม่เป็นที่ต้องการของคนที่จำเป็นต้องทำลายล้าง ดังนั้นถ้อยคำอุปลักษณ์จึงปรากฏถ้อยคำ ได้แก่ คำว่า *ต่อสู้ ปฏิวัติ ปรักหัก ทำสงคราม* ดังตัวอย่างที่ว่า (13) *นอกจากได้ปฏิวัตินิสัยการกินเหล้าโดยเปลี่ยนไปกินเหล้าตราแมว ดังที่ผมได้กล่าวแล้ว ศึกษาเกลี้ยผู้นี้เป็นคนไม่ชอบต้นไม้ม* และ (14) *มนุษย์เราจึงควรต่อสู้กับนิสัยเสีย ๆ นี้ อย่างเข้มแข็งทุก ๆ วันอย่ามัวรอให้คนอื่นยื่นมือเข้ามาช่วยแก้ไขเรื่องของตัวเอง*

ตัวอย่างดังกล่าวพบว่า “นิสย” ถูกนำมาเปรียบกับศตฺรเพื่อแสดงให้เห็นว่านิสยที่ไม่ดีย่อมเป็นสิ่งที่สมควรถูกทำลายไม่ให้เป็นภัยต่อตนเองหรือผู้อื่น โดยสามารถเชื่อมโยงองค์ประกอบของ “ศตฺร” เพื่อทำความเข้าใจ “นิสย” อย่างเป็นระบบที่สัมพันธ์กัน ดังคู่ความสัมพันธ์ (mapping) ระหว่างแบบเปรียบเทียบซึ่งเป็นวงความหมายต้นทาง (source domain) กับสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบซึ่งเป็นวงความหมายปลายทาง (target domain) ตามแผนภูมิต่อไปนี้

ภาพที่ 7 แผนภูมิคู่ความสัมพันธ์ [นิสย คือ ศตฺร]

อุปลักษณ “นิสย” ตามผลการวิเคราะห์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า คนไทยมีมุมมองต่อ “นิสย” ซึ่งเป็นสิ่งนามธรรมในลักษณะต่าง ๆ อุปลักษณเหล่านั้นจึงมีทำให้สิ่งที่เป็นามธรรมมีความเป็นรูปธรรมอันจะทำให้คนเข้าใจและเห็นภาพของ “นิสย” ได้ชัดเจนขึ้น กล่าวคือ นิสย ถูกทำให้เห็นว่าเป็น วัตถุ หรือ สิ่งปลูกสร้าง ก็เพื่อให้คนเห็นสภาพที่สามารถสร้าง ต่อเติม หรือเพิ่มจำนวนได้ หรือนิสยที่ถูกเปรียบให้เป็นพืชก็เพื่อต้องการให้เห็นวิธีการเจริญเติบโตและการจัดการผลผลิตที่ได้จากพืช ส่วนการที่นิสยถูกเปรียบเป็นสิ่งปฏิกูลหรือศตฺร ก็เพื่อต้องการสื่อให้เข้าใจถึงสภาพอันไม่พึงปรารถนา ขณะที่นิสย คือ ปรศนา และ แบบเรียน ก็อาจเป็นเพราะนิสยเป็นสิ่งที่ต้องทำความเข้าใจอย่างไม่จบสิ้น การนำสิ่งต่าง ๆ มาเปรียบกับนิสยเช่นนี้ ทำให้อุปลักษณนิสยขยายขอบเขตความหมายจากอรรถศาสตร์ไปสู่จันปฐิตศาสตร์ และทำให้เกิดหน้าที่ต่าง ๆ โดยจะกล่าวในลำดับต่อไป

5.2 หน้าที่ของอุปลักษณ “นิสย”

การใช้ภาษาของมนุษย์ในฐานะเจ้าของภาษาอาจเป็นความสามารถที่เกิดจากการสั่งสมมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้บ่อยครั้งที่จำเป็นต้องตีความความหมายที่ไม่ตรงตามรูป เจ้าของภาษาจะเข้าใจความหมายของสิ่งดังกล่าว เช่นเดียวกับการใช้อุปลักษณในการสื่อสาร ผู้ที่เป็นเจ้าของภาษาจะเข้าใจความหมายที่เกิดจากการเปรียบเทียบเหล่านั้นได้ดีและเข้าใจกว่าผู้ที่ไม่ได้เป็นเจ้าของภาษา ดังที่ Phakdeephassook (2018: 84) ได้อธิบายมโนอุปลักษณและถ้อยคำอุปลักษณโดยสรุปได้ว่า ทั้งมโนอุปลักษณและถ้อยคำอุปลักษณต่างมีบทบาทสำคัญต่อวิธี คิด และการใช้ภาษา มนุษย์จึงใช้ประสบการณ์ของตนเองไปเปรียบเทียบ ทำความเข้าใจ และสร้างความหมายต่อสิ่ง

ต่าง ๆ ที่เข้ามาใหม่ ประสบการณ์จึงเป็นเครื่องมือที่ทำให้มนุษย์ใช้ เข้าใจ และตีความภาษาโดยที่ไม่ต้องมีความสามารถทางภาษาก็ได้ ด้วยเหตุนี้อุปลักษณะจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจศึกษาเชิงวจนปฏิบัติศาสตร์ เพราะอุปลักษณะมีบทบาทหน้าที่ในการสื่อสารหรือสื่อเจตนาต่าง ๆ จากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร เช่นเดียวกับผลการวิเคราะห์ในครั้งนี้ เมื่อวิเคราะห์หน้าที่ของอุปลักษณะ “นิสัย” ตาม Goatly (1998 as cited in Panpothong, 2013: 256-258) ทำให้พบหน้าที่ของอุปลักษณะ “นิสัย” ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.2.1 หน้าที่ด้านการเรียบเรียงความ (Textual)

เป็นหน้าที่ด้านแรกที่พบในอุปลักษณะ “นิสัย” หน้าที่ดังกล่าวจะช่วยในการลำดับความให้โดดเด่น ใช้คำน้อยแต่สื่อความมาก และผู้รับสารจดจำได้ เช่นข้อความที่ว่า (15) “บางรายก็ไม่เรียนรู้อะไรเลย เสียเงินไปฟรี ๆ เพราะมีคนไทยน้อยคนที่ก่อนซื้อสุนัขจะศึกษานิสัยของมันเสียก่อน เราเลี้ยงแบบเมตตาอย่างเดียว ซึ่งตอนเป็นลูกสุนัข ก็ดูน่ารักทั้งนั้น” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้ส่งสารต้องการกล่าวถึงคนไทยจำนวนหนึ่งที่นิยมเลี้ยงสุนัข แต่ท้ายที่สุดก็เสียเงินโดยเปล่าประโยชน์ ผู้ส่งสารไม่เห็นด้วยกับการกระทำดังกล่าวจึงต้องการเสนอว่าคนเลี้ยงสุนัขต้อง “ศึกษานิสัย” ของสุนัขเสียให้ดีกว่า การเรียบเรียงความของผู้ส่งสารจึงเริ่มต้นที่ปัญหาการเลี้ยงสุนัขของคนเพื่อนำไปสู่วิธีแก้ไขปัญหาคือผู้ส่งสารเลือกใช้ถ้อยคำอุปลักษณะว่า “ศึกษา” ที่หมายถึง การเล่าเรียน ฝึกฝน และอบรมเพื่อให้เกิดความรู้และทักษะต่าง ๆ (Royal Society of Thailand, 2013: 1156) และยังเป็นศัพท์ที่มักใช้ในวงการการศึกษามาใช้กับการเลี้ยงสัตว์ กระบวนการเรียบเรียงความโดยใช้อุปลักษณะมาเป็นเครื่องมือทำให้ข้อความสัมพันธ์กันอย่างมีเอกภาพและสัมพันธ์ภาพ รวมทั้งผู้ส่งสารไม่จำเป็นต้องสื่อความที่เข้าใจยาก หากแต่สามารถใช้คำสั้นกะทัดรัด เพื่อสื่อความถึงนิสัยในลักษณะต่าง ๆ ได้อย่างเป็นรูปธรรม

การใช้ถ้อยคำอุปลักษณะดังกล่าวข้างต้นสะท้อนถึงมโนอุปลักษณะ [นิสัย คือ แบบเรียน] ที่ต้องเรียนรู้ ขณะเดียวกัน หน้าที่การเรียบเรียงความของอุปลักษณะ “นิสัย” ยังปรากฏผ่านมโนอุปลักษณะประเภท อื่น ๆ ด้วย เช่น การเสนอผ่านมโนอุปลักษณะ [นิสัย คือ วัตถุ] ดังข้อความที่ว่า (16) “ในกรณีที่พ่อแม่เลี้ยงดูมาไม่ถูกต้อง ถ้าให้เด็กได้เข้าสังคม ไปโรงเรียน และเข้ากลุ่ม เป็นวิธีที่ช่วยขัดเกลานิสัยเด็กได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กวัยเล็กหรือวัยเรียนตอนต้น” ตัวอย่างนี้ ผู้ส่งสารได้กล่าวถึงการให้เด็กได้เข้าสังคมเพื่อแก้ปัญหากรณีที่พ่อแม่เลี้ยงดูมาไม่ถูกต้อง การทำเช่นนี้ผู้ส่งสารมองว่าเป็นการ “ขัดเกลานิสัย” ของเด็กได้ ถ้อยคำอุปลักษณะที่ว่า “ขัดเกลานิสัย” ซึ่งนำมาใช้ ประกอบด้วยคำว่า “ขัด” ที่หมายถึง ถูบางสิ่งบางอย่างให้เกลี้ยง (Royal Society of Thailand, 2013: 183) และ “เกลานิสัย” หมายถึง ทำให้บางสิ่งบางอย่างเรียบร้อย (Royal Society of Thailand, 2013: 144) ทั้งสองคำจึงมีความหมายเกี่ยวข้องกับการทำความสะอาดวัตถุ นิสัยจึงมีสภาพเช่นเดียวกันกับวัตถุสิ่งของที่ต้องการทำความสะอาด ดังนั้นจากถ้อยคำอุปลักษณะที่ผู้ส่งสารใช้ว่า “ขัดเกลานิสัย” จึงเป็นการใช้ถ้อยคำเพื่อทำหน้าที่เรียบเรียงความตามเจตนาของผู้ส่งสารทำให้ผู้รับสารเข้าใจว่านิสัยเป็นสิ่งที่ทำให้สะอาดได้ไม่ต่างจากการทำความสะอาดวัตถุ

5.2.2 หน้าที่ด้านการปฏิสัมพันธ์ (Interpersonal)

หน้าที่ด้านต่อมาของอุปลักษณะ “นิสัย” คือการทำหน้าที่ด้านการปฏิสัมพันธ์ กล่าวคือ อุปลักษณะ

“นิสัย” ได้ทำหน้าที่โน้มน้าวให้คนมีนิสัยตามที่สังคมต้องการซึ่งสัมพันธ์กับหน้าที่ด้านการเรียบเรียงดังที่ได้กล่าวไว้ก่อนหน้านี้นั้นเช่นกัน เพราะขณะที่อุปลักษณะถูกเรียบเรียงขึ้นอย่างมีจุดประสงค์ อุปลักษณะในข้อความดังกล่าวก็จะสื่อสารไปยังผู้รับสารเพื่อให้กระทำบางอย่างตามที่ผู้ผลิตอุปลักษณะต้องการ เช่นข้อความที่ว่า (17) “มนุษย์ปัจจุบันยังมีนิสัยเสีย ๆ อยู่บางประการ คือมักจะสร้างความยุ่งเหยิงขึ้น สะสมสิ่งไร้ประโยชน์ไว้ และมักจะสร้างสิ่งสกปรกทับถมกันไว้อีกด้วย สิ่งสกปรกไร้ประโยชน์เหล่านี้จะทวีขึ้นเรื่อย ๆ” ตัวอย่างนี้ เป็นข้อความที่ผู้ส่งสารต้องการสื่อสารไปยังผู้รับสารกลุ่มหนึ่งเพื่อต้องการกล่าวถึงการมีนิสัยบางประการที่สังคมไม่พึงประสงค์ โดยใช้คำว่า “เสีย” ที่หมายถึง ไม่ดี บุด (Royal Society of Thailand, 2013: 1259) ซึ่งเป็นความหมายที่มักสื่อถึงสิ่งปฏิกูลซึ่งใช้การไม่ได้ เช่น อาหารเสีย น้ำเสีย มาใช้กับ “นิสัย” เพื่อให้มีความหมายว่าเป็นพฤติกรรมหรือการกระทำที่ไม่ดี การใช้อุปลักษณะที่นำสิ่งปฏิกูลมาเปรียบกับนิสัยเช่นนี้ จึงเป็นการใช้เพื่อต้องการสื่อให้ผู้รับสารเข้าใจว่านิสัยที่ไม่ดีหรือไม่พึงประสงค์เป็นสิ่งที่ต้องกำจัดทิ้ง

ขณะเดียวกัน มโนอุปลักษณะ [นิสัย คือ พืช] ก็เป็นการใช้อุปลักษณะเพื่อทำหน้าที่ปฏิสัมพันธ์กับผู้รับสารเพื่อให้เข้าใจว่า “นิสัย” เป็นสิ่งที่เจริญเติบโตและออกผลได้ไม่ต่างไปจากพืช ดังข้อความที่ว่า (18) “เมื่อเรารู้สึกดีใจในการกระทำดีในบุญกิริยาของผู้อื่นได้แล้ว มันเป็นการ**บ่มเพาะนิสัย** ‘คิดออกนอกตัว’ หรือคิดถึงผู้อื่นก่อนตัวเอง ทำให้อดตาก็ลดลง” ตัวอย่างนี้ ผู้ส่งสารต้องการกล่าวถึงการยินดีต่อการทำดีของผู้อื่นว่าเป็นสิ่งที่ดีและควรกระทำเช่นนั้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการจะทำให้เข้าใจว่าการทำเช่นนั้นที่ว่าดังกล่าวจะเกิดประโยชน์เช่นไร ผู้พูดจึงนำคำว่า “บ่ม” ซึ่งหมายถึงการทำให้สุกหรือให้แห้งด้วยความอบอุ่น (Royal Society of Thailand, 2013: 650) และคำว่า “เพาะ” ซึ่งหมายถึงทำให้งอกหรือทำให้เกิด (Royal Society of Thailand, 2013: 848) มาใช้ในความหมายที่หมายถึงการดูแลต้นไม้ เมล็ดพันธุ์ต่าง ๆ ให้เติบโต หรือหมายถึงการทำให้ผลไม้ดิบเป็นผลไม้สุกด้วยกรรมวิธีบางอย่าง เช่นเดียวกัน เมื่อนำคำว่า “บ่มเพาะ” ที่เป็นคำกริยาประสม (compound verb) และมีความหมายดังกล่าวมาใช้กับ “นิสัย” จึงสื่อความคิดได้ว่า ผู้ที่มีนิสัยไม่พึงประสงค์ไม่ต่างไปจากต้นไม้ที่ไม่เติบโตหรือผลไม้ที่รับประทานไม่ได้ เพื่อโน้มน้าวผู้รับสารเห็นว่านิสัยที่ไม่พึงประสงค์เป็นสิ่งที่คนในสังคมไม่ยอมรับหรือไม่ต้องการ

5.2.3 หน้าที่ด้านการถ่ายทอดความคิด (Ideational)

หน้าที่อีกด้านของอุปลักษณะ “นิสัย” คือการทำหน้าที่ด้านการถ่ายทอดความคิด กล่าวคือ อุปลักษณะ “นิสัย” ได้ช่วยทำให้สภาพความเป็นนามธรรมมีความเป็นรูปธรรมและอธิบายความให้เข้าใจชัดเจนมากขึ้น เช่นข้อความที่ว่า (19) “หากใครคิดอิจฉาคนอริยาไฉยดี ก็พอเห็นลู่ทางแข่งขันกันได้ไม่ยาก เพียง**ปรับปรุงนิสัยให้ดีย่างเขาวัว**” ตัวอย่างนี้ ผู้พูดมีเจตนากล่าวถึงผู้ที่อิจฉาคนที่มีอริยาไฉยดีกว่า หากต้องการเป็นเช่นผู้นั้นบ้าง ก็ต้องมีนิสัยที่ไม่ต่างกัน ทั้งนี้การที่จะทำให้คนดังกล่าวเข้าใจสภาพความเป็นนามธรรมได้อย่างชัดเจนขึ้น ผู้พูดจึงนำคำว่า “ปรับปรุง” ซึ่งมีความหมายว่าแก้ไขให้เรียบร้อยยิ่งขึ้น (Royal Society of Thailand, 2013: 715) และเมื่อใช้กับสิ่งที่เป็นรูปธรรมเช่นปรับปรุงอาคาร หรือปรับปรุงบ้าน ก็มีความหมายว่าการทำให้อาคารบ้านเรือนดีขึ้น ในทำนองเดียวกัน เมื่อนำคำว่า “ปรับปรุง” ในความหมายเช่นนี้ไปใช้กับ “นิสัย” ก็จะสื่อความคิดได้ว่านิสัย

เป็นสิ่งที่แก้ไขให้เรียบร้อยขึ้นได้เช่นกัน

นอกจากนั้น อุปลักษณินิยายยังทำหน้าที่เสนอมุมมองใหม่ให้แก่สังคม กล่าวคือจากเดิมที่สังคมไทยเห็นว่าการจะทำให้ใครเปลี่ยนแปลงนิสัยจากความไม่พึงประสงค์เป็นนิสัยที่พึงประสงค์ คนไทยมักใช้อุปลักษณินิยายกับสิ่งปฏิกูล หรือ สิ่งก่อสร้าง เพื่อโน้มน้าวให้มีนิสัยที่ดี ปัจจุบันพบว่าคนไทยมักเพิ่มขีดขั้นของการโน้มน้าวให้คนที่มินิยายไม่พึงประสงค์เป็นผู้ที่มินิยายพึงประสงค์ด้วยการใช้อุปลักษณะที่เกี่ยวกับสงครามเพื่อเสนอความคิดว่า นิสัยไม่พึงประสงค์เหล่านั้นสมควรต่อสู้และทำลายทิ้งเช่นเดียวกับการทำสงครามที่ต้องมีผู้เสียชีวิต ดังที่ว่า (20) “เดวิลบอยถูกจัดให้เป็นวอร์ดนตรีชื่อดังอันดับต้น ๆ ของเกาหลี สาเหตุที่ตั้งชื่อว่าเดวิลที่แปลว่าปีศาจหรือซาตานนี้เป็นเพราะว่านิยาย ‘...’ ของพวกเขาเป็น**ปรปักษ์**อย่างร้ายแรงกับผู้หญิง” ซึ่งผู้ส่งสารต้องการกล่าวถึงนิสัยที่ไม่พึงประสงค์เป็น “ปรปักษ์” กับผู้หญิง ดังนั้น “ปรปักษ์” ซึ่งหมายถึง ข้าศึก ศัตรู ฝ่ายตรงข้าม (Royal Society of Thailand, 2013: 697) และเป็นคำที่มักใช้ในการทำสงครามที่ต้องมีการทำลายล้างด้วยชีวิต เมื่อนำมาใช้กับ “นิยาย” ความหมายที่ต้องการสื่อจึงหมายถึงว่า ผู้หญิง กำลังจะทำสงครามกับนิสัยของ ผู้ชาย อันเนื่องมาจากความไม่พึงพอใจบางอย่าง

จากตัวอย่างของมโนอุปลักษณทั้งสองตัวอย่าง คือ [นิยาย คือ สิ่งปลูกสร้าง] และ [นิยาย คือ ศัตรู] ข้างต้น จึงแสดงให้เห็นว่า อุปลักษณ “นิยาย” ได้ทำหน้าที่ถ่ายทอดความคิดบางอย่างที่เป็นนามธรรมให้ผู้ฟังเข้าใจอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น เพื่อว่าผู้ฟังจะกระทำการบางอย่างต่อนิสัยตนเอง และในขณะเดียวกัน อุปลักษณก็ได้เสนอมุมมองใหม่ให้แก่สังคมเพื่อต้องการให้สังคมเห็นว่าพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์นั้น บางครั้งอาจไม่ใช่สิ่งปฏิกูลที่ต้องชำระ หากแต่เป็นศัตรูที่ต้องกำจัดหรือทำลายเพื่อไม่ให้กลายเป็นภัยต่อตนเองหรือผู้อื่น

หน้าที่ของอุปลักษณดังที่ได้วิเคราะห์ข้างต้นเป็นการวิเคราะห์ในเชิงวจนปฏิบัติศาสตร์เพื่อแสดงให้เห็นและเข้าใจหน้าที่ของอุปลักษณ “นิยาย” ซึ่งหน้าที่ดังกล่าวเกิดจากการใช้ภาษาประกอบกับการตีความตามบริบทการสื่อสาร โดยที่ผลการวิเคราะห์ได้ทำให้เห็นว่าอุปลักษณ “นิยาย” ทำหน้าที่สำคัญทั้งสามด้าน ได้แก่ หน้าที่ด้านการเรียบเรียงความ หน้าที่ด้านการปฏิสัมพันธ์ และหน้าที่ด้านการถ่ายทอดความคิด

6. สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาอุปลักษณเชิงมนทัศน์ในคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติสะท้อนให้เห็นมนทัศน์ของคนไทยผ่านการใช้อุปลักษณ “นิยาย” ในลักษณะต่าง ๆ กัน 7 มโนอุปลักษณ ได้แก่ 1) [นิยาย คือ วัตถุ] 2) [นิยาย คือ สิ่งปลูกสร้าง] 3) [นิยาย คือ พืช] 4) [นิยาย คือ สิ่งปฏิกูล] 5) [นิยาย คือ ปริศนา] 6) [นิยาย คือ แบบเรียน] และ 7) [นิยาย คือ ศัตรู]

มโนอุปลักษณดังกล่าวสะท้อนให้เห็นมุมมองของคนไทยซึ่งเป็นผู้ใช้ภาษาใน 3 มิติ ได้แก่ มิติเชิงบวก มิติเชิงลบ และมิติที่เป็นกลางไม่สามารถอธิบายได้ว่ามีค่าเชิงบวกหรือลบ กล่าวคือ ในมิติเชิงบวก นิสัยถูกเปรียบเทียบกับสิ่งที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ สิ่งปลูกสร้าง พืช และ แบบเรียน ขณะที่มิติเชิงลบ นิสัยถูกเปรียบเทียบกับสิ่งที่

รูปธรรม ได้แก่ สิ่งปฏิภูล และ ศັตรู ส่วนมิติที่เป็นกลาง นิสัยถูกเปรียบเทียบกับ วัตถุ และ ปริศนา เนื่องจากไม่สามารถอธิบายได้ว่าวัตถุที่นำมาเปรียบกับนิสัยนั้น จะมีลักษณะอย่างไร ทำนองเดียวกับปริศนา ที่ไม่สามารถอธิบายลักษณะของปริศนาได้เช่นกัน ในทางตรงกันข้ามกับสิ่งปลูกสร้าง พืช และแบบเรียน เป็นสิ่งที่สร้างประโยชน์และคุณค่าให้แก่มนุษย์ ขณะที่สิ่งปฏิภูลกับศັตรู เป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่พึงปรารถนา มิติดังกล่าวแสดงมุมมองของผู้ใช้ภาษาว่านิสัยเป็นทั้งสิ่งที่พึงประสงค์ สิ่งที่ไม่พึงประสงค์ และสิ่งที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้แสดงคุณหรือโทษ

นิสัย ในมุมมองของสิ่งที่พึงประสงค์ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบนิสัยกับสิ่งปลูกสร้าง พืช และแบบเรียน การเปรียบเทียบนิสัยกับสิ่งปลูกสร้างแสดงให้เห็นว่าผู้ใช้ภาษาเห็นว่านิสัยเป็นสิ่งที่สร้างได้ ออกแบบได้ ดังนั้น มนุษย์จึงสามารถก่อสร้างรูปแบบนิสัยให้มีลักษณะต่าง ๆ ได้เช่นกัน ดังข้อความที่กล่าวว่า “ไหน ๆ ปีนี้ก็เป็นปีเด็กสากลตามมติขององค์การสหประชาชาติ คุณจะลอง**สร้างนิสัย**รักเด็กบ้างสักหน่อยหรือ” ซึ่งแสดงให้เห็นว่านิสัยคือสิ่งที่ทำให้เกิดขึ้นเป็นรูปธรรมเช่นเดียวกับสิ่งปลูกสร้าง ในทำนองเดียวกัน การเปรียบเทียบนิสัยกับพืช แสดงให้เห็นความสอดคล้องกันว่านิสัยจะเป็นสิ่งที่เติบโตได้ไม่ต่างไปจากพืช ขณะเดียวกัน ผลที่ได้จากไม้ยืนต้น ยังนำมาเปรียบเทียบกับนิสัยเพื่อให้เข้าใจว่านิสัยที่ติดตามความต้องการของสังคมคือนิสัยที่ถูกบ่มเหมือนผลไม้ที่ถูกบ่มแล้วเช่นกัน ดังข้อความที่กล่าวว่า “ดิฉันคิดว่าวิถีคิดของคนควรให้ความสำคัญกับความ^๑เป็นธรรมต่อกันนำหน้าการเลือกปฏิบัติควรเป็นความผิดด้วยซ้ำ ทั้งเป็นการ**เพาะนิสัย**ให้ผู้คนทุกอาชีพเห็นแก่ตัวเงินเป็นที่ตั้ง มองไม่เห็นธรรมเป็นที่ตั้งเป็นผลให้น้ำหนักของน้ำอมน้ำใจเบาหวิว” ซึ่งแสดงให้เห็นว่านิสัยถูกสร้างให้เป็นเหมือนกับผลไม้ที่ต้องผ่านกรรมวิธีการบ่มหรือการเพาะเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ได้ ขณะที่การเปรียบเทียบนิสัยกับแบบเรียน ยังสนับสนุนให้เห็นว่า ผู้ใช้ภาษามองนิสัยเป็นสิ่งที่ฝึกฝนและเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นตามความต้องการได้ไม่ต่างจากการเปรียบนิสัยกับสิ่งปลูกสร้างหรือพืช ผู้ใช้ภาษาจึงเปรียบนิสัยกับแบบเรียน เช่นข้อความที่กล่าวว่า “**ศึกษานิสัย**กันก่อนทุกอย่างมันก็จะตามมาและง่ายขึ้น” ซึ่งแสดงให้เห็นว่านิสัยก็เป็นเหมือนแบบเรียนที่สามารถเรียนรู้ได้

นิสัย ในมุมมองของสิ่งที่ไม่พึงประสงค์เช่นสิ่งปฏิภูลหรือศັตรู การเปรียบเทียบนิสัยในมุมมองของสิ่งปฏิภูลแสดงให้เห็นว่านิสัยถูกนำมาเปรียบเทียบกับสิ่งสกปรกที่สมควรกำจัดทิ้ง เช่นข้อความที่กล่าวว่า “**นิสัยเสีย**นั้น พบว่ามาจากการที่เด็กเป็นลูกคนเดียวของครอบครัว” ซึ่งการที่น่าคิดว่า “เสีย” มาใช้กับ “นิสัย” จึงแสดงให้เห็นมุมมองของผู้ใช้ภาษาที่ต้องการสื่อถึงความไม่ดีของนิสัยที่สมควรต้องกำจัดไม่ต่างไปจากสิ่งปฏิภูลที่ต้องชำระทิ้ง เช่นเดียวกับการเปรียบเทียบนิสัยกับศັตรู เช่นข้อความที่กล่าวว่า “การ**ต่อสู้กับนิสัย**ที่ไม่ดีของตนเองเป็นเรื่องที่ยาก” การใช้คำว่า “ต่อสู้” กับ “นิสัย” จึงแสดงให้เห็นถึงมุมมองของผู้ใช้ภาษาที่เห็นว่านิสัยที่ไม่พึงประสงค์เป็นสิ่งที่ต้องกำจัดทิ้ง

นิสัย ในมุมมองของสิ่งที่อาจไม่แสดงคุณประโยชน์หรือโทษ การเปรียบเทียบนิสัยกับวัตถุจึงอาจไม่ได้แสดงให้เห็นมุมมองของผู้ใช้ภาษาในทิศทางที่ชัดเจนเช่นเดียวกับการเปรียบเทียบข้างต้น ทว่า การเปรียบเทียบให้นิสัยเป็นเหมือนวัตถุก็แสดงให้เห็นรูปร่างลักษณะของนิสัยปรากฏอยู่ในตัวตนของคนซึ่งอาจมีจำนวนที่มากขึ้นหรือน้อยลงได้ตามการปฏิบัติตัวของตนเอง เช่นข้อความที่กล่าวว่า “เมื่อคนที่พิสมัย หมูสามชั้น รู้ถึงผล เสีย มากกว่า ดี ต่างเริ่ม**ลดนิสัย** ตามใจปาก หันมามองเนื้อที่มีไขมันน้อย” การใช้คำว่า “ลด” กับ “นิสัย” จึงเป็นสิ่งที่สะท้อนให้

เห็นมุมมองของผู้ใช้ภาษาที่ต้องการสื่อให้เห็นว่านิสัยอาจลดปริมาณลงได้ หากตัวของผู้นั้นไม่พึงปรารถนา นิสัยจึงเป็นวัตถุที่มีปริมาณตามความประสงค์ของบุคคลนั้น ๆ เช่นเดียวกับการเปรียบเทียบนิสัยกับปริศนา ดังข้อความที่กล่าวว่า “ตอนนี้ฉันก็อยู่กับเขามาหลายเดือนแล้ว จน*เดา*นิสัยกันได้” การใช้คำว่า “เดา” กับ “นิสัย” จึงแสดงถึงมุมมองของผู้ใช้ภาษาว่า นิสัยเป็นเหมือนปริศนาที่ไม่ว่าจะกล่าวได้ว่าเป็นไปในเชิงบวกหรือลบ

การพบพานิสัยถูกสร้างขึ้นภายใต้มุมมองทั้งสามมุมมองข้างต้น บางส่วนสอดคล้องกับการศึกษาเรื่อง “กิเลส” ของ Kaewjungate (2010) ที่ได้ศึกษาตามแนวทางอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์เช่นกัน กล่าวคือ Kaewjungate (2010) พบว่า กิเลสถูกสร้างเพื่อสื่อให้เข้าใจว่ามีลักษณะของวัตถุที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงได้ตามแต่มนุษย์จะกำหนด ขณะเดียวกัน กิเลสก็ยังเป็นสิ่งสกปรกซึ่งจำเป็นต้องกำจัดทิ้ง ความสอดคล้องกันในประเด็นนี้จึงแสดงให้เห็นว่า ตัวตนของเรา คือปัจจัยสำคัญที่จะทำให้พฤติกรรมอันพึงประสงค์หรือไม่พึงประสงค์จะดำรงอยู่ในตัวตนของเราได้หรือไม่ เพราะหาก “สร้างนิสัย” ที่ไม่ดีเป็นประจำ “นิสัยเสีย” ก็จะ “เพิ่มปริมาณ” กลายเป็นตัวตนของผู้นั้นและสร้างภาพที่ไม่ดีในทางตรงกันข้าม หาก “นิสัย” ในด้านที่ดี ถูก “ออกแบบ” และ “บ่มเพาะ” เป็นประจำ ผู้นั้นก็จะมีภาพที่ดีและก็มีคุณค่าต่อสังคมต่อไป ดังที่ Wisalo (2009) ได้ปาฐกถาธรรมตอนหนึ่งว่า “นักเรียนที่เกร เหลือขอ จนครูแทบจะหมดหวัง สามารถเปลี่ยนเป็นเด็กที่ง่ายและตั้งใจเรียน เมื่อครูยกย่องความดีบางอย่างของเขาซึ่งคนอื่นมองไม่เห็น การชื่นชมความดีของใครสักคน แม้ตอนนั้นเขาอาจไม่ได้ทำตัวให้ดีสมกับคำชื่นชม แต่ก็สามารถปลุกเร้าความใฝ่ดีในใจเขาให้มีพลังจนเปลี่ยนนิสัยได้ ครูที่ติดการพนันจนถึงกับต้องบ่อนหน้าโรงเรียน เลิกนิสัยดังกล่าวและกลายเป็นครูที่น่าศรัทธา เพราะได้ยินนายอำเภอกล่าวสรรเสริญครูว่า เป็นปูชนียบุคคลที่ตนสามารถไหว้ได้อย่างสนิทใจ แม้ตอนนั้นจะรู้สึกอับอาย แต่ก็ทำให้ความอยากเป็นครูดีเกิดมีพลังยึดสู้ขึ้นมา จนเอาชนะนิสัยติดการพนันได้” ปาฐกถาธรรมดังกล่าว จึงสะท้อนให้เห็นว่า นิสัยไม่ใช่สิ่งที่มีประจำตัว หากแต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นหรือลดลงได้ตามแต่ละคนจะสร้างหรือออกแบบขึ้น นิสัยด้านไม่ดี หากถูกกำจัด นิสัยนั้นก็จะหายไปไหนที่สุด เช่นเดียวกับ นิสัยด้านที่ดี หากได้สร้างและเพิ่มเติมขึ้นเป็นประจำ นิสัยในลักษณะนี้ก็จะมีความถี่มากขึ้นได้เช่นกัน ดังนั้น มนุษย์จึงต้องประคับประคองนิสัยด้านที่ดีของตนเองให้มีจำนวนมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อไม่ให้นิสัยด้านไม่ดีเข้ามาแทนที่

นอกจากนี้การศึกษาอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ยังสะท้อนมุมมองของคนในสังคมที่ว่า トラバไตที่สังคมยังมีทั้งคนดีและคนไม่ดี นิสัยก็แปรผันตามสภาวะดังกล่าว เพราะนิสัยเป็นสิ่งที่สะท้อนตัวตนของมนุษย์ ดังผลการวิเคราะห์หน้าที่ของอุปลักษณ์ “นิสัย” ตาม Goatly (1998) แล้วพบว่า อุปลักษณ์ “นิสัย” มีหน้าที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) หน้าที่ด้านการเรียบเรียงความ ซึ่งเป็นหน้าที่ที่ทำให้อุปลักษณ์ถูกเรียบเรียงและลำดับความได้อย่างมีเอกภาพ สัมพันธภาพ และสารัตถภาพ 2) หน้าที่ด้านการปฏิเสธสัมพันธ์ ซึ่งเป็นหน้าที่ของอุปลักษณ์ที่ใช้เพื่อสื่อสารและโน้มน้าวใจให้ผู้รับสารกระทำหรือไม่กระทำบางสิ่งบางอย่าง 3) หน้าที่ด้านการถ่ายทอดความคิด ซึ่งเป็นหน้าที่ของอุปลักษณ์ที่ใช้เพื่อเสนอความคิดบางอย่างให้ผู้รับสารเข้าใจ และที่สำคัญยังเสนอมุมมองใหม่อันเนื่องมาจากความต้องการให้คนที่มีนิสัยไม่พึงประสงค์เปลี่ยนไปเป็นการมีนิสัยที่สังคมต้องการ

อย่างไรก็ตาม จากผลการวิเคราะห์หน้าที่ของอุปลักษณ์ “นิสัย” ในงานวิจัยนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับผลการ

วิเคราะห์หน้าที่ของอุปลักษณในงานวิจัยอื่นที่ศึกษาอุปลักษณในลักษณะที่ใกล้เคียงกัน เช่น อุปลักษณชีวิตในหนังสือธรรมะของ Obpat (2009) และ อุปลักษณชีวิตในหนังสือแนะนำการดำเนินชีวิตของ Phichitphongphao (2010) จึงทำให้เห็นว่า งานวิจัยนี้จะช่วยเติมเต็มการอธิบายอุปลักษณชีวิตและอุปลักษณการดำเนินชีวิตให้ชัดเจนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เนื่องจากคำว่า “นิสย” เป็นส่วนหนึ่งของ “ชีวิต” การมีมโนทัศน์บางอย่างต่อ “นิสย” ก็ย่อมส่งผลบางประการต่อมโนทัศน์ “ชีวิต” ได้พอสมควรเช่นกัน ยิ่งไปกว่านั้น การศึกษาจากคลังข้อมูลภาษายังสะท้อนให้เห็นการอธิบาย “นิสย” ได้อย่างครอบคลุม เพราะคลังข้อมูลภาษาได้รวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลภาษาที่หลากหลาย ไม่เฉพาะที่ปริเฉทใดปริเฉทหนึ่ง ผลการวิเคราะห์จากงานวิจัยนี้จึงสะท้อนให้เห็นมุมมองของผู้ใช้ภาษาไทยได้อย่างชัดเจน

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าอุปลักษณเป็นเครื่องมือสำคัญที่ผู้สื่อสารใช้สื่อความคิดและถ่ายทอดความหมายต่าง ๆ ไปยังผู้รับสาร เพื่อให้ผู้รับสารทราบและเข้าใจเจตนาการสื่อสารตามที่ผู้สื่อสารต้องการ อย่างไรก็ตาม เพื่อขยายขอบเขตข้อมูลการศึกษาและเห็นมโนทัศน์ของคนที่มิต่อ “นิสย” มากขึ้น ควรศึกษาอุปลักษณ “นิสย” ด้วยกรอบแนวคิดอุปลักษณวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เพื่อให้เห็นมุมมองในเชิงวิพากษ์ต่อไป อีกทั้งยังสามารถใช้มุมมองทางอรรถศาสตร์บริษานอื่น ๆ เช่น นามนัยหรืออุปลักษณนามนัย เพื่อให้เห็นระบบความคิดของผู้ใช้ภาษาไทยได้ชัดเจนและละเอียดยิ่งขึ้น

รายการเอกสารอ้างอิง

- Goatly, A. (1998). *The Language of Metaphors*. London: Routledge.
- Kaewjungate, W. (2012). *Human Passion, or /kilèet/: A Study of Conceptual Metaphor in Thai*. Retrieved from <https://tci-thaijo.org/index.php/abc/article/view/54110/44912>. (In Thai)
- Klinnamhom, R. (2008). *Metaphors used by Thai politicians : a cognitive semantics and pragmatic study*. Doctoral Dissertation, Ph.D. Thai Language, Chulalongkorn University, Thailand. (In Thai)
- Kövecse, Z. (2002). *Metaphor : A Practical Introduction*. New York: Oxford University Press.
- Lakoff, J.& Johnson, M.(1980). *Metaphors We Live By*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Obpat, P. (2009). *Metaphors about Life in Dharma Books*. Master Dissertation, M.A. Thai Language, Chulalongkorn University, Thailand. (In Thai)

- Panpothong, N. (2013). *Critical Discourse Analysis based on linguistics*. Bangkok: Faculty of Arts, Chulalongkorn University. (In Thai)
- Petchkij, W. (2008). *A Cognitive and Pragmatic Study of Cancer Metaphors in Thai*. Doctoral Dissertation, Ph.D. Linguistics, Chulalongkorn University, Thailand. (In Thai)
- Phakdeephasook, S. (2018). *The Relationship between Linguistic Devices and Identity, and the Approach of Thai Language Study*. Bangkok: Chulalongkorn University Press. (In Thai)
- Phichitphongphao, S., (2010). *Life Metaphor in How-To Books: A Study of the Relation between Language and Concepts*. Master Dissertation, M.A. Thai Language, Chulalongkorn University, Thailand. (In Thai)
- Royal Society of Thailand. (2013). *Royal Institute Dictionary*. Royal Society of Thailand version. Bangkok: Nanmeebooks. (In Thai)
- Tawichai, S. (2006). *Conceptual Metaphors of Anger in Thai*. Master Dissertation, M.A. Thai Language, Silpakorn University, Thailand. (In Thai)
- Wisalo, P. (2009). *Freedom in My Heart*. Retrieved from <http://www.openbase.in.th/node/10989>. (In Thai)
- Wongthai, N. (2012). *Conceptual metaphors of death in Thai*. Retrieved from <http://www.lc.mahidol.ac.th/lcjournal/FullPaper/JLC31-1-Nuntana-WT.pdf>.
- Wongthai, N. (2011). *Synaesthetic Metaphors in Thai: A Cognitive Linguistic Study*. Master Dissertation, M.A. Linguistics, Thammasat University, Thailand. (In Thai)